

Din Bucovina

— Ospătării pentru pelagroși. —

Cea mai actuală chestiune în țările locuite de Români e de sigur *chestiunea țărănească*. Rezolvirea favorabilă a problemelor multiple, ce se leagă de această chestiune ține încordată în timpul din urmă atențiunea și interesul celor ce au ajuns la convingerea neștrămutată, că această chestiune complicată e strâns legată de viitorul neamului nostru. Deslegarea problemelor, care constituie această chestiune nu se poate deci dară face în grabă și nici în mod provizor; soluțiunii acestei chestiuni vitale pentru noi trebuie să-i premergea serioase studii și cercetări temeinice. Chestiunea aceasta trebuie privită din diferite puncte de vedere; trebuie adunat materialul necesar—cel mai bine ar fi în felul de monografii bune—ș'apoi să se propuie soluțiunea. Ca o mică și neînsemnată contribuție la marea chestiune a regenerării țărănimii ași dori să fie privite și șirele, ce urmează.

Intr'una din frumoasele zile de Mai m'am îndreptat întovărașit de colegul meu d. E. Iliuț spre apropiatul sat Tișăuț. Scopul vizitei noastre era să cunoaștem frumoasele instituții populare din acest sat, roadele unei munci neobosite depusă desinteresat de însuflețitul adevărat păstor sufletesc, părintele *Eugen Sirbu*: șezătoarea satului (cabinetul de lectură), filiala „*Privăliei românești*“, banca *raiffeisiană* și ospătăria *pelagroșilor*.

Mă cred neputincios de a reda în vorbe mulțumirea sufletească și impresia plăcută cu care ne-am despărțit de amabilul nostru conducător; oare întregi am stat și am ascultat cu evlavie povestea unei lupte de zeci de ani cu toate elementele rele, așezate din nepriceperea noastră în comunele românești, cu viclenia străinilor, spiritul pervers al citor-va stricați și conservatorismul înrădăcinat la mulțimea greoaie. Astăzi satul Tișăuț, poate trece de sat model; elementele rele, zurbagii, au fost izolate și cei vrednici, drepti la suflet, ciștițați prin blindețe și răbdare au înțeles, care e cărarea adevărată și s'au grupat cu dragoste în jurul conducătorului lor sufletesc. Azi satul merge spre renaștere.

Păr. Sirbu a fost cel mai intim amic al răpăusatului Filimon. Tișăuțul a fost locul favorit a celui trudit de muncă; aici

afla liniște, sfat prietenesc, mângiere și ajutor în ceasuri de disperare. A fost deci numai natural, că la discutarea atîtor chestiuni, care erau terenul de activitate a lui Filimon să vie vorba și despre dînsul și vorbitorul ni-a povestit cu durere despre sfîrșitul tragic al acestui bărbat. Sînt multe lucruri demne de știut din această tragedie zdrobitoare—dară despre acestea altă dată.

Trec acuma la ospătăria pelagroșilor.

Localul, unde se află întrunite instituțiunile populare din Tișăuț e o clădire modernă spațioasă, înaltă, cu terești mari—a fost înainte vreme crîsmă.

Odaia cea mare, în care se află mese și lăiți servește ca odaie de lectură și ca sală de mîncare; într'o altă odaie e cancelaria băncii raiffeisiene și a conducătorului Ospătăriei, care e părintele E. Sirbu. Pe pereții acestei odăi stau două table: *ordinea casei și lista de bucate*; despre cea din urmă va fi vorba mai tîziu. Sub același acoperemînt se află brutăria, cămara necesară, eară din față prăvălia. La realitatea aceasta aparțin două grădini, care se lucră pentru ospătăria pelagroșilor.

Nefîind specialist în materia aceasta mă voiu mîrgini a vorbi despre lucrurile generale, arătînd rezultatele la care s'a ajuns în anul prim. Am ales Tișăuțul dintre cele trei, patru sate, în care au existat astfel de ospătării nu numai din motivul că pe acesta l'am vizitat, dar și din considerarea, că după raportul oficial aici s'au obținut rezultatele cele mai favorabile; în decursul expunerii voiu considera însă și celelalte comune, alăturînd mai ales pentru comparare tabele statistice. Cifrele necesare le iau din raportul referentului sanitar al țării *Dr. Klukzenko* litografat și pe urmă publicat în jurnalul *«Das oesterreichische Sanitätswesen»* organul consiliului sanitar superior rediijat în departamentul sanitar al ministeriului de interne (vezi No. 14—19).

Deja înainte de cîteva decenii s'a constatat lățirea pelagrei în ținuturile locuite de Italieni în Gorizia—Gradisca și Tirol. Incercările făcute atunci de guvern de a pune stavilă lățirii n'au dat rezultate favorabile. Înainte de cîți-va ani s'a constatat pelagra și în Bucovina. Organele guvernului au făcut cercetările necesare și au adunat materialul statistic trebuincios spre a putea începe o acțiune de stavilire.

Pe baza anchetei făcute s'a ținut în 15 Dec. 1904 sub prezidiul *Dr. Octav. cav. de Bleyleben*, prezidentul țării, o co sfătuire asupra măsurilor ce trebuie de aplicat în contra pelagrei, care amenința sate întregi cu pierzarea. La această consfătuire au participat toți factorii interesați, reprezentanții dietei, ai consiliului cultural, ai camerei de comerț, ai consiliului școlar și ai medicilor. După o discuție amănunțită s'a hotărît crearea de ospătării și brutării pentru pelagroși în ținuturile bînuite de acest flagel. La fondul trebuincios pentru acoperirea speselor anului prim, a contribuit guvernul central cu 15000 coroane, iară țara cu 5000 coroane.

Pe baza rapoartelor înaintate de medicii însărcinați cu examinarea satelor cu locuitori pelagroși, s'au creat ospătării în Ravancea, (districtul Cernăuțului), în Volovăț (districtul Rădauțului) și în Tișăuț, (districtul Sucevei), pentru Tișăuț și Lisaura; iară în Văslăuț (districtul Cernăuțului) s'a deschis o brutărie. Din chiar această repartizare a ospătărilor se poate vedea, că părțile locuite de Romini sint mai tare bintuite de această boală.

Pentru comunele Tișăuț (793 loc.) și Lisaura (570 loc.) s'a înființat ospătăria în Tișăuț și s'a încredințat conducerea păr. Eug. Sîrbu. Numărul pelagroșilor a fost 38. Ospătăria s'a deschis la 3 Mai și s'a închis la finea lui Septembrie, a funcționat deci dară 151 de zile.

Frecvența zilnică în diferitele luni a fost următoarea :

<i>Mai</i>	21 pelagroși
<i>Iunie</i>	37 «
<i>Iulie</i>	37 «
<i>August</i>	38 «
<i>Septembrie</i>	38 «

Considerind timpul cît au fost ospătați pelagroșii avem următoarea tabelă :

51— 60 zile au fost ospătați	2 pelagroși
71— 80 « « « «	1 «
91—100 « » « «	1 «
111—120 « « « «	2 «
121 - 130 « « « «	9 «
131—140 « « « «	4 «
141—151 « « « «	19 «

Concluzia din aceste două tabele este că frecvența a fost regulată, căci nu trebuie să se uite că instituțiunea era ceva nou, că mulți erau morboși și trebuiau serviți acasă și că întârzieri n'au fost suferite.

Principiul fundamental al alimentației pelagroșilor este *pregătirea tuturor bucatelor fără porumb*. Cred, că lista de mincare, despre care am amintit mai sus va prezinta oare-care interes și o comunic. Observ spre a nu fi silit să repetesc, că dimineața au primit regulat cu excepția de Duminică, fie care pelagros 0.3 litru de lapte dulce năsmintinit și 200 gr. piine.

Lista de bucate pentru amiazi și seara e cea următoare, care se înțelege că poate fi și modificată după împrejurări :

LISTA BUCATELOR

ZIUA	AMIAZI	CINA
Duminică	$\frac{1}{10}$ l. supă, 35 gr. ficat 200 gr. carne salată sau hrean, 250 gr. piine.	150 gr. orez cu $\frac{1}{4}$ l. lapte la aceeași ceva zahăr, scorțișoară și 250 grame piine.

ZIUA	AMIAZĂ	CINA
Luni	$\frac{1}{10}$ l. supă. 35 gr. crupușoare (griș) 200 gr. carne sos de usturoi și 250 gr. piine.	300 gr. fasole cu rântaș din 25 gr. făină 10 gr. untură 5 gr. ceapă ceva oțet și 220 gr. piine.
Marti	$\frac{1}{10}$ l. zamă de barabule, 200 gr. carne sos de ceapă și 250 gr. piine.	200 gr. tocmagi, 10 gr. untură și $\frac{1}{8}$ ou și 250 gr. piine.
Mercuri	$\frac{1}{10}$ l. supă, 35 gr. orez 200 gr. carne cu castraveți sau salată și 250 gr. piine.	300 gr. mămăligă de hrișcă și $\frac{1}{2}$ l. lapte și 250 gr. piine.
Joi	$\frac{1}{10}$ l. horș, 35 gr. orez, 250 gr. sfeclă roșii. 250 gr. carne, 200 gr. fasole cu 10 gr. untură și 250 gr. piine.	150 grame orez cu zahar, scorțișoară și 250 grame piine.
Vineri	$\frac{1}{10}$ l. supă, 250 gr. carne sos de usturoi și 250 gr. piine.	300 grame mămăligă de hrișcă $\frac{1}{4}$ l. lapte și 250 gr. piine.
Sâmbătă	$\frac{1}{10}$ l. supă, 35 gr. ficat 200 gr. carne cu castraveți sau legume și 250 gr. piine.	200 gr. tocmagi cu 10 gr. untură $\frac{1}{8}$ ou.

Rezultatele obținute în ospătăriile pelagroșilor au fost satisfăcătoare. Medicul comunal a vizitat odată pe săptămână, iar cel districtual odată în 14 zile ospătaria și a examinat bolnavii însemnând progresele făcute. Rezultatul final al anului prim pentru ospătaria Tișăuț, reiese din tabela următoare:

Greutatea bolnavilor a crescut cu:

1 kg.	la	2	pelagroși
2 kg.	«	10	«
3 kg.	«	5	«
4 kg.	«	2	«
5 kg.	«	1	«
6 kg.	«	2	«
7 kg.	«	2	«

urmează deci dară că 24 din cei 38 s'au îndreptat bine; pro-

centul celor, la care s'a constatat o îmbunătățire simțitoare a sănătății, e de 87% (33 din cei 38). Numai puțin s'au îndreptat ceilalți 5 adică 13% ; nici unul n'a rămas în stadiul în care a intrat; o agravare a morboșilor n'a provenit și nici un caz de moarte. Comparând cifrele statistice ale celor 3 ospătării constatăm că rezultatele cele mai favorabile din toate punctele de vedere le-a obținut ospătăria din Tișăuț. În general însă rezultatele obținute și la celelalte ospătării deși n'au fost atât de favorabile ca în Tișăuț, pot fi numite totuși mulțămitoare, căci n'a provenit nici o agravare, n'a fost—cu excepția Ravancei, unde au murit 3, cari n'au cercetat serios ospătăria—nici un caz cu sfârșit letal și nici un bolnav din comunele acestea n'a cerut primirea în spitalele din orașele învecinate, pe cînd în decursul verii anilor trecuți, un mare contingent de bolnavi îl da pelagroșii. Cauzele cari au făcut că unii pelagroși nu s'au însănătoșit ori s'au îndreptat numai puțin, sînt vîrsta înaintată, complicarea cu alte boli și totuși nici la cei mai înaintați în vîrstă nu e esclusă posibilitatea însănătoșării. Păr. Sirbu ni-a comunicat cînd l'am vizitat un caz interesant. În anul acesta s'a îndreptat o babă de 70 de ani în decurs de trei săptămîni intratita, incit s'an constatat la cîntar o creștere de greutate cu 5 kg.

În comuna Volovăț au fost și pelagroșii, oameni avuți, cari n'a voit să vie la ospătărie. În decursul verii 1905 au murit 8 pelagroși, cari n'au fost ospătați în ospătăria generală, iară la cei mai mulți s'a constatat o agravare a bolii.

Pentru mersul bolii și pentru rezultatele obținute prin tratamentul alimentației fără porumb, joacă un rol și vîrsta morboșului. Pentru comuna Tișăuț n'avem o statistică în privința acesteia, avem însă pentru Volovăț.

Cei 52 de pelagroși din Volovăț s'au repartizat cu privire la etate în modul următor :

	bărbați	femei	suma
20—30 ani	1 sau 6.3%	2 sau 5.6%	3.4%
30—40 "	1 " 6.3%	14 " 38.8%	15
40—50 "	2 " 12.6%	11 " 30.6%	13
50—60 "	5 " 31.2%	6 " 16.6%	11
60—70 "	4 " 25%	2 " 5.6%	6
peste 70 "	3 " 18.7%	1 " 2.8%	4

Nu mai puțin interesantă este tabela, care arată durata bolii la pelagroșii ospătați :

½ an bolnavi au fost	1 pelagroș
1 " " " "	3 pelagroși
2 ani " " " "	16 "
3 " " " " "	15 "
4 " " " " "	4 "
5 " " " " "	6 "
6 " " " " "	2 "
7 " " " " "	4 "
8 " " " " "	1 "

Majoritatea bărbaților morboși a stat în vîrsta de 50—70 de ani, iară a femeilor în cea de 30—50 ani, la cei mai mulți dintre morboși boala avea durată de 2 ani.

Rezultatele obținute în Volovăț se pot constata din tabela care urmează, în care e considerată vîrsta morboșilor și durată boalei.

Durata bolii în ani	Etatea pelagroșilor și rezultatele obținute în ospătăria din Volovăț.			
	Imbunătățire considerabilă a bolnavului	Schimbare minimală	Starea stabilă	Agravare
½	42			
1	45	50, 60.		
2	68, 45, 56, 24, 53, 40, 35, 30, 42.	67, 56, 70, 63, 57.	46	
3	55, 47, 65, 40, 40, 40, 30, 86, 38, 56.	22, 28, 45, 37.	87	
4	32, 64, 40.		65	
5	40, 45.	50, 60, 42.	75	
6		79, 55.		
7	47	40, 36.	32	
8	55			

Cite-va cuvinte asupra părții financiare :

Pentru ospătăria din Tișăuț s'au preliminarat suma de 5800 *coroane*. Din această sumă s'au cheltuit 1586 cor. 64 b. pentru reparațiile necesare la casa luată cu chirie pentru instalarea întocmirilor de trebuință, vasele necesare au costat 213 cor 36 b., suma de 3228 cor. 1 b. s'a cheltuit pentru victualii și pentru lemnul de ars, iară personalul de serviciu a costat 414 *coroane*. Rămîind la închiderea ospătăriei din dotațiunea de 5500 *coroane* un rest de 357 cor. 99 bani, s'a întrebuițat pentru activarea unei brutării pentru timpul din Octombrie, pînă ce a fost cheltuită întreaga sumă. Pelagroșii căpătau în timpul acesta tot a doua zi, o cantitate de 1500 gr. piine.

În timpul de la 3 Mai până la finea lui Septembrie, s'au împărțit pelagrosilor 2005 porții. Alimentația zilnică a unui pelagros a costat 72,7 bani, calculînd toate spesele *1 coroană 8 b.* Și în privința aceasta arată ospătăria din Tișăuț situația cea mai favorabilă. În Volovăț a costat un pelagros zilnic *73,64 b.* calculînd toate spesele, 1 coroană; nu trebuie uitat că aici pelagrosii n'au căpătat cină.

Spre a înlesni o privire generală asupra acestei chestiuni, dau alăturat o statistică generală, în care se află consignate toate cifrele necesare.

STATISTICA GENERALĂ

asupra ospătărilor de pelagrosi în anul 1905.

SPECIFICARE	Comunele în care s'au înființat ospătării pentru pelagrosi				SUMA
	Rarancea	Văslăuț	Volovăț	Tișăuț	
<i>Suma dotațiunii în coroane</i>	4640	2460	6840	5800	19.740
Chiria localului respectiv contribuția pentru adaptarea localului în coroane.	578,30	180,62	1400	1586,64	3745,56
Inzestrarea primă a localului în coroane.	110,56	68	362,50	213,36	754,42
Plata personalului de serviciu în coroane.	1064,04	44	1260	414	2782,04
Suma cheltuită pe viclualii și pe lemnul de ars	2732,66	544,08	3539,77	3228,01	10044,52
Restul de bani la închiderea ospătării (1 Oct.)	154,44	1623,30	277,73	357,99	2413,46
Valoarea inventarului în coroane.	100	68	362,50	213,36	743,86
Suma porțiunilor zilnice	3787	1522	6535	5005	18.849
Costul unei porțiuni zilnice în bani	77,3	18,1	100	108	
Ziua deschiderii	$\frac{10}{4}$	$\frac{11}{8}$	$\frac{1}{5}$	$\frac{1}{8}$	
Ziua închiderii	$\frac{20}{6}$		$\frac{20}{5}$	$\frac{20}{6}$	
Ospătăria a funcționat prin	169	31	153	151	502

SPECIFICARE	Comunele in care s'au inflintat ospătării pentru pelagroși								SUMA	
	Rarancea		Vaslăuț		Volovăț		Tișănț			
Frecvența zilnică în mediu în diferitele luni	Mai	20			49		21		90	
	Iunie	26			52		37		115	
	Iulie	38			52		38		128	
	August	46			51		38		135	
	Septembrie	49		49	50		38		186	
Starea bolnavilor s'a îndreptat simțitor	No.	%	No.	%	No.	%	No.	%	No.	%
	17	38			28	53.8	33	87	78	57.4
Indreptare minimală	25	55.5			19	36.6	5	13	49	36.8
Starea a rămas neschimbată	2	4.5			5	9.6			7	5.1
Agravare	1	2.0							1	0.7
Caz mortal										

Referentul consiliului sanitar, își incheie raportul său cu următoarele cuvinte: „Pe baza expunerilor de mai sus ajungem la concluzia: cele 3 ospătării pentru pelagroși activate în Bucovina în anul 1905, au dat rezultate extraordinar de favorabile și sint o măsură eminentă pentru combaterea cu succes a pelagrei”.

Suceava, în Iunie 1906.

George Tofan